TURI GÁBOR (SZERK.): TURI SÁNDOR – A PASZABI TANÍTÓ. GONDOLAT, BUDAPEST, 2023.

Dráviczki Sándor: A község tanítója – és mindenese

A közelmúltban jelent meg *Turi Gábor* válogatásában és szerkesztésében *A paszabi tanító* című kötet, melyet a nagyérdemű olvasó figyelmébe szeretnék ajánlani. A kiadvány Turi Sándor 1933 és 1958 között megjelent publikációból, előadásaiból, gondolataiból, levelezéseiből, gyűjteséiből, illetve a róla megjelent írásokból szerkesztett válogatás.

Nagy érdeklődéssel vettem a kezembe a Gondolat Kiadónál készült kötetet. Egy igen igényes, tetszetős kivitelű, izgalmas, olvasmányos könyvvel találkozhattam. Csak elismeréssel lehet beszélni róla. Dokumentatív módon, egyben elbeszélő módszerrel dolgozza fel a témát, lehetőséget adva az olvasónak a mélyebb elemzésre, szélesebb kitekintésre.

A kötet szerteágazó kutatómunkára épül, széleskörű adatbázisra támaszkodik. A tanulmányértékű kiadvány elkészítéséhez a szerző huszonöt év dokumentumanyagát tekintette át, vonta be a kutatómunkába, ami páratlan teljesítmény. A forrásanyagokat szisztematikusan válogatta és rendezte egymás mellé, sarkallva az olvasót arra, hogy önálló véleményt formáljon, saját maga fogalmazzon meg eddig fel nem tárt összefüggéseket. A gazdag képanyag még érdekessebbé, izgalmassá, értékesebbé teszi ezt a vállalkozást.

Turi Sándor (1891–1959) neve Paszabbal, a kis szabolcsi faluval összekapcsolva vált ismerté az 1940–50-es években. Negyvennyolc évig tevékenykedett ezen a településen, nemcsak mint tanító, hanem mint a község mindenese: orvos, ügyintéző, kulturális szervező, lelki istápoló, felvilágosító.

Turi Sándorról életében és halála után sok írás jelent meg. A budapesti Néprajzi Múzeumban és a Sárospataki Református Kollégium Nagykönyvtárában található hagyatékában a levelezések, előadások, jegyzetek rendszerezése, feldolgozása még várat magára. Barota Mihály pedagógus, író tollából ugyan jelent már meg életrajzi áttekintés, de a terjedelmes anyag feldolgozásával még adósak maradtunk. A most tárgyalt kötet szerkesztője megfogalmazza, hogy ez a könyv sem vállalkozik Turi Sándor sokoldalú tevékenységének monografikus bemutatására, inkább figyelemfelkeltésére, ösztönzésre készült; további kutatómunkára sarkall.

sarkallva az olvasót arra, hogy önálló véleményt formáljon

A kötet Turi Sándor, a tanító saját vallomásos életrajzával kezdődik, mely a *Számvetés* címet kapta. Ebben a részben a tanító életének főbb állomásait ismerhetjük meg.

A könyv ezután négy fejezetre oszlik. Az első a *Falu, Nép, Iskola* címet viseli, és három részre tagolódik. Az első részben Turi Sándor átfogó képet próbál mutatni a

magyar falusi pedagógia belső világáról, az iskola államosításáról szóló szülői értekezlet jegyzőkönyve alapján. A második részben korabeli újságcikkek és visszaemlékezések alapján mutatja be a nyíregyházi népfőiskola megszervezését. A harmadik részben *(A szó erejével)* Turi Sándor előadásaiból, előadástervezeteiből kapunk ízelítőt. Ez a rész betekintést nyújt pedagógiai elképzeléseibe, gondolkodásmódjába.

A második fejezet Turi Sándor néprajzi anyagaiból ad válogatást, a Néprajzolás címet viseli, és négy alfejezetre bomlik. A *Majd jobban lesz minden* című részben Paszab község történetébe kapunk betekintést. Olvashatunk a község gazdálkodásáról, kisiparáról, ruházkodásáról, a társas életről, szórakozásról, családról, illetve a szokásokról. A második részben *(Dohányosok, lózsiványok, teknővájók)* megjelent és kéziratos írásokat olvashatunk. Paszab község helyneveivel, azok értelmezéseivel ismerkedünk meg. Egy visszaemlékezésben Naszód, a második bécsi döntés következtében újra Magyarországhoz tartozó település életét tárja elénk a könyv. Ezt követően szabolcs-szatmári szólások, mondások, illetve a fejezetcímben említett foglalkozások bemutatására kerül sor. A munka értékét emeli, hogy a szerkesztő eddig ismeretlen, publikálatlan kéziratok felhasználásával tárja ezt az olvasó elé. A *Régen is éltek sokan* című részben képet – azaz olvasmányos, humoros szemelvényképeket – kapunk a modernizáció előtti kor életmódjáról, gazdálkodásáról, szokásairól, a falusiak észjárásáról, mindennapjaikról, felfogásukról – Turi Sándor érdeklődésének irányából. A fejezet utolsó részében, *A Rétközből a nagyvilágba* cím alatt a Turi család által rendszerezni kezdeményezett és gondozott paszabi szőttes történetét ismerhetjük meg személyes hangvételű visszaemlékezések által.

A harmadik fejezet a *Kapcsolati háló* címet kapta. Ebben a részben Turi Sándor hivatalos és személyes levelezéseiből, küldeményeiből kapunk ízelítőt. A fejezet két részre oszlik. Az első részben *(Tekintetes Elvtárs!)* különféle bizottságoktól, szövetségektől, társaságtól, felügyelőtől, igazgatóságtól, minisztertől, minisztériumtól, folyóirattól, szerkesztőségtől, kiadótól kapott levelek olvashatók. Itt található például Darvas József Közoktatási Miniszter levele, melyben értesíti Turi Sándort, hogy az első Pedagógus Nap alkalmából Kiváló Tanító kitüntetést kap. Az oklevél másolata a levél mellékleteként megtalálható. A második rész a *Kedves Barátom!* elnevezést viseli – itt Turi Sándor személyes levelezései olvashatók. Kiss Lajos néprajzkutatóval, Móricz Miklós (Móricz Zsigmond öccse) közgazdásszal, Ortutay Gyula akadémikussal, Újszászy Kálmán református lelkésszel, Margócsy József irodalomtörténésszel történt terjedelmes, tartalmában gazdag levélváltásait olvashatja itt a tisztelt olvasó.

különféle bizottságoktól, szövetségektől, társaságtól, felügyelőtől, igazgatóságtól, minisztertől, minisztériumtól, folyóirattól, szerkesztőségtől, kiadótól kapott levelek

Az utolsó, *Híre, emlékezete* című fejezetben négy részben állít emléket a szerkesztő Turi Sándornak. A fejezet első része *(A falu mindenese)* a tanító még életében megjelent írásait tartalmazza. Ezekben a publikációkban személyiségének egyedi vonásai, pedagógiai munkássága, illetve néprajzi elhivatottsága körvonalazódik. A második, *Múltunk – Jelenünk* című részben az 1991.

november 20-án, Nyíregyházán Turi Sándor 100. születésnapja alkalmából szervezett jubileumi emlékülés előadásai kaptak helyet. Az előadók pedagógiai, családi, múzeumi szemszögből vizsgálták Turi Sándor életét és munkásságát. A harmadik részben *(Márványtábla helyett)* emlékezések, visszatekintések találhatók. Itt a tanító halála után megjelent, róla szóló írásokat olvashatunk, melyek különböző folyóiratokban, szaklapokban, tudományos értekezésekben, könyvekben láttak napvilágot. Az utolsó fejezetet és a könyvet a *Búcsú* című rész zárja. A Turi Margit és ifj. Turi Sándorné által megfogalmazott, személyes hangvételű, szívhez szóló írás még emlékezetessebbé teszi azt a kiteljesedett életet, melyet Turi Sándor élt.

Turi Gábor munkája tárgyszerű és alapos. Az olvasó egy gazdag forrásanyagra támaszkodó, értékes, kimagaslóan lelkiismeretes, hosszan tartó kutatómunkát igénylő könyvet tarthat a kézében.

Turi Gábor elbeszélő módszerrel készült tanulmánya széleskörű adatbázist vonultat fel, s emiatt is hiánypótló könyvet alkot – ezért tudom ajánlani a hazai neveléstörténettel, iskolatörténettel, helytörténettel, honismerettel foglalkozó szakemberek, illetve mindazok számára, akik kedvelik, szívesen lapozgatják, olvassák a dokumentatív jellegű tudományos munkákat.

> Turi Gábor munkája tárgyszerű és alapos.

Pillanatok Péterffy András 1980-as Iskolapélda *c. dokumentumfilmjéből*
Operatőr: Kurucz Sándor